

Адаптація системи освіти до ринкових умов господарювання

Формування цивілізованої ринкової системи господарювання в Україні відбувається на ґрунті складного становлення української державності та демократизації суспільного життя. Вирішальна роль у здійсненні глибинних соціально-економічних перетворень належить людському чиннику, якісні рушії якого формуються освітою. Світовий і вітчизняний досвід, свідчить про те, що лише та держава може розраховувати на економічне зростання і процвітання, яка головним пріоритетом державної політики визнає турботу про розвиток освіти і науки. У цих умовах адаптація системи освіти до ринку є надзвичайно актуальною.

Система освіти в Україні є сукупністю взаємодіючих:

- спадкоємних освітніх програм і державних освітніх стандартів різного рівня і спрямування;
- мережі освітніх установ, що реалізують їх, незалежно від їх організаційно-правових форм, типів і видів;
- органів управління освітою і підпорядкованих їм установ і організацій.

Проблеми та перспективи розвитку освіти необхідно розглядати тільки в контексті тих перетворень і тієї політики, які проводяться в цілому в країні. Коли суспільство і держава, як виразник інтересів суспільства, висувають високі вимоги до системи освіти, тоді виникає серйозна проблема готовності і науки, і практики задовольнити ці вимоги. У цей час і виникає необхідність у реформуванні освіти. Для більшості країн закономірно, що з ростом рівня освіти збільшується і частка приватного фінансування. Держава оплачує початкову і в більшості випадків середню освіту. У професійній освіті важлива роль належить роботодавцям, які забезпечують навчання безпосередньо на робочих місцях або приймають участь у фінансуванні підготовки кадрів професійними навчальними закладами. У вищих навчальних закладах зазвичай стягується плата за навчання.

Важливою проблемою сьогодні є управління системою освіти, яка включає в себе розробку найважливіших напрямків політики в галузі освіти, планування цілей і найважливіших характеристик систем освіти, розробку освітніх структур і показників якості освіти, підготовку та реалізацію планів, програм, проектів і пріоритетних напрямків розвитку освіти, оцінку і контроль за освітньою політикою, ресурсне забезпечення освіти і т.п. Основним завданням держави, в частині реалізації освіти як суспільного блага, є прогнозування і розрахунок необхідних ресурсів на розвиток освіти з урахуванням соціального попиту на освіту, з одного боку, і вимог ринку праці, з другого. Ринкові відносини вносять у сферу освіти елементи саморегулювання.

Вдосконалення, підвищення ефективності управління системою освіти обов'язково потребує і впровадження елементів відповідальності та прозорості державної політики. На жаль, недостатня відпрацьованість таких механізмів є однією з основних причин того, що продекларовані наміри і цілі залишаються на папері.

В умовах ринкової економіки необхідно враховувати, що в системі національної освіти, як і у всій соціальній сфері в цілому, діють як ринкові, так і соціально-економічні механізми неринкового характеру. Тільки їх взаємодія може охопити як всебічні зовнішні зв'язки освіти зі сферою матеріального виробництва, так і специфіку вимог "технології" навчання, виховання і підготовки кадрів. Тому завданням освіти в ринкових умовах господарювання має бути одночасне поєднання удосконалення ринкових і неринкових механізмів.

Для ефективного розвитку освіти на всіх його рівнях потрібне дотримання наступних головних умов: правильний вибір пріоритетів, залучення достатніх коштів і раціональне їх використання.

На регіональному рівні необхідно розробити «Програму сприяння зайнятості населення» пріоритетними напрямками якої слід виділити:

- організацію додаткових робочих місць і сприяння самозайнятості безробітних громадян;
- забезпеченню адресної підтримки безробітних;
- організацію громадських робіт;
- розвиток нових форм співпраці служби зайнятості з роботодавцями;
- підвищенню конкурентоспроможності робочої сили;
- вдосконаленню технології роботи з безробітними і громадянами, які шукають роботу.

Одним з важливих компонентів програми зі сприяння зайнятості населення має стати розробка стратегії взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг.

Динаміка співвідношення попиту і пропозиції формує кон'юнктуру ринків праці та освітніх послуг, яку необхідно враховувати при виборі короткострокової і середньострокової політики в галузі освіти та зайнятості населення. Державне регулювання має бути орієнтовано на досягнення відносної рівноваги на національному та регіональних ринках праці та освітніх послуг, розробку відповідної політики по районах з надлишком робочої сили або по районах де не вистачає робочої сили, а також нівелювання нерівного економічного положення різних соціальних груп населення.

Регулювання попиту і пропозиції на ринках праці та освітніх послуг має бути орієнтоване на досягнення максимально повної зайнятості населення при якості робочої сили, відповідно до технічного рівня виробництва, досягнутого в регіоні, з урахуванням його подальшого зростання. Регулювання професійно-кваліфікаційних аспектів зайнятості покликано виконувати двояку функцію: соціальну і економічну.

Важливим аспектом розвитку освіти є її двосторонній обмін діяльністю з ринковим сектором національного господарства. Цей обмін включає організацію таких функцій, як працевлаштування випускників, організація кооперативних наукових центрів, спеціалізованих організацій по спільному

використанню дорого вартісного устаткування. Нових підходів потребує організація фінансових служб навчальних закладів. Посилення патентно-ліцензійної діяльності призведе до створення все більш спеціалізованих організацій для виконання цих функцій. Вже зараз закладаються основи ринку підручників та посібників, програм, методик. Для потреб освіти важливе значення матимуть центри з оформлення та тиражування нових методик навчання і виховання, пакетів навчальної документації, надання послуг з консультування і демонстрації організаційно-педагогічних нововведень. Такі центри можуть створюватися на базі університетів, педагогічних вузів і кафедр і мати доступ до спеціалізованих інформаційних банків, що концентруватимуть результати науково-методичних досліджень і розробок.

Однією з найважливіших стратегічних завдань розвитку освіти виступає забезпечення високого соціального статусу педагогічних працівників. Всупереч недостатньому економічному і соціальному статусу вчителів і викладачів як осіб, що займаються недостатньо важливою і престижною діяльністю, в яку важко набирати людей з хистом і талантом до цієї справи, освіта повинна трансформуватися у суспільно значиму галузь, адекватно оплачувану і організовану.

Отже, входження України в європейську спільноту неможливе без наближення своєї системи освіти до середніх загальноєвропейських умов функціонування освітньої галузі. Разом з тим, поряд з намаганням досягти уніфікованості і стандартизації освітніх послуг необхідно підтримувати тенденцію збереження національної особливості і неповторності нашої системи освіти, позитивного досвіду, нагромадженого століттями.

Література:

1. Іванюк І.В. Оцінювання освітніх проектів та програм: Навч. посібник. – К.: Таксон, 2004. – 208 с.
2. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні : монографія / Т. О. Лукіна. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 292 с.
3. Стратегія економічного та соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції”. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – С. 117-118.